

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Զ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 22.

1848

ՆՈՅՆՄԱՐԵՐԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀՈՒՔԱՐՏՈՍ ԲԱՐԵՄԻՏ

Հաճ

Փոռնաշան և խելացի Գնդապետներ :

ԵՐԱՆԱՆՔԵՆ և ՈՆՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
շատ օգուտներ ունին, բայց մարդս իր
գործոց յառաջադիմութեանը վրայ ա-
պահով ըլլալու համար՝ պէտք է խնայու-
թիւն կամ լաւ տնտեսութիւն ալ ու-
նենայ անոնց հետ : Մէկն որ իր վաս-
տրկածն ըստ պատշաճին խնայելով
գործածել չգիտեր, կրնայ իր օրուան
վաստրկածը նոյն օրը ուտելով՝ ետքը և
ոչ դանկ մը թողուլ իր ետքիններուն :
“Գիրուկ սեղանը վատուծ կտակ մը
կը թողու”, կ'ըսէ Հռիքարտոս Բարե-
միտն : Որչափ ճոխութիւններ փճացեր
ոչընչացեր են՝ կանանց իրիկն ու ասե-
ղը մէկդի թողլով սեղանի համադամ-
ներ պատրաստելուն համար . և ա-

րանց բաճն ու կացինը թողլով՝ կրպակ-
ներ ժուռ գալուն համար : “Ի՞նչ որ հա-
րըստնալ կ'ուզես, կ'ըսէ Բարեմիտն ու-
րիշ օրագրութեան մը մէջ, չէ թէ միայն
վաստրկիլ՝ այլ նաև խնայելն ալ հետը
մէկտեղ սորվէ” : Հնդկաստան զԱպա-
նիա չկրցաւ հարըստացընել, ծախքը
եկամտէն աւելի ըլլալուն համար :

Մէկդի թողուցէք ուրեմն փուճու-
մուճ՝ ծախքերնիդ, որ ալ ոչ ժամանա-
կին խստութեանը, ոչ տրոց ծանրու-
թեան և ոչ տներնուդ ապրուստին վը-
րայ զանգատելու պատճառ ունենաք :
Ստան զի ինչպէս կ'ըսէ Հռիքարտոս
Բարեմիտն, “Կանայք ու զինին, խաղն
ու խաբէբայութիւնը ստացուածքը կը

պղտիկցրնէն ու կարօտութիւնը կը մեծ-
ցընեն», դարձեալ, «Սէկ ախտդ մնու-
ցանելու համար բրած ծախքովդ՝ եր-
կու տղայ կրնայիր պահել», թէ որ
մտքերնիդ դրած էք թէ աս կամ ան
համադամ կերակուրը, կամ երբեմն
երբեմն բարելից սեղանները, փառաւոր
հագուստները, կատարած մանրմունք
հաճոյքները՝ ոչ երբէք մեծ բանի տեղ
պիտի դրուին, յիշեցէք Հռիփարտոս
Րարեմտին ըսածը թէ, «Վանի մը
անգամուան քիչերը՝ մէկ շատ մը կ'ը-
նեն», Ղարձեալ, «Թեթեւ ծախքերէ
զգուշացիր, վասն զի պղտիկ առուակէ
ահագին տուն մը կ'ողողուի», Ղար-
ձեալ, «Վմաց փափկութիւնը մու-
րացկանութեան կը տանի», Եւ դար-
ձեալ, «Ընխեցները սեղանը կը պատ-
րաստեն, խելացիները պատրաստածը
կ'ուտեն»:

Հիմայ դուք հոս ժողովուրդը էք նորե-
լուկ ու թանկագին բաներ գնելու, զո-
րոնք ձեզի հարստութիւն կը կարծէք.
բայց գիտցէք որ շատերնուդ մեծ փա-
սու պատճառ պիտի ըլլան անոնք:
Ղուք կը յուսաք և թերեւս կ'ուրախա-
նաք ալ որ այդպէս աժան գնով կ'առ-
նուք ատ բաները, բայց թէ որ ձեզի
հարկաւոր չեն՝ միշտ սուղ են: Ստբեր-
նիդ բերէք Հռիփարտոս Րարեմտին
ան խօսքը, «Թէ որ աւելորդը գնես,
շատ չանցած՝ հարկաւորը պիտի ծա-
խես», Ղարձեալ, «Ըժան բան գնե-
լէն առաջ քիչ մը մտածէ», Որով ը-
սել կ'ուզէ՝ թէ այդ աժան կարծուած
բանդ կրնայ դրսուանց միայն աժան ըլ-
լալ, և գործքէդ զքեզ խափանելով՝
աւելի փաստակար ըլլայ քան թէ օգ-
տակար. վասն զի վերջէն կ'աւելցընէ
թէ, «Ըժնութիւնը շատ տներ կոր-
ծաներ է», Եւ ինչպէս նոյնը ուրիշ
տեղ ալ կ'ըսէ, «Ըն բանին համար
որ առնելէն վերջը պիտի զղջայ մարդս՝
ստակ տալն անխեղութիւն է», Եւ
ուսկայն այս թերութիւնը առւտրոց
մէջ անպակաս է միշտ. «Խելացի
մարդիկ, կ'ըսէ Րարեմտին, ուրիշի
փաստով խելք կը սորվին, իսկ անխեղ-

ներն՝ իրենցմով հազիւ», «Երանի
անոնց որ օտարին չարիքը տեսնելով
իրենց վրայ կը զգուշանան», Եւ
մարդիկ որպէս զի կռնակնին զարդա-
րուն զգեստներ ունենան՝ փորերնին ա-
նօթի թողուցին, ընտանիքնին առանց
աւուր հացի: «Փայլուն կերպասէ մե-
տաքսը, ծիրանեգոյն մետաքսն ու բա-
րակ չուխան, կ'ըսէ Հռիփարտոս Րա-
րեմտին, խոհակերոցին կրակը կը մա-
րեն», Եւնք մեզի օգտակար չըլլալէն
զատ, սուտ փափկութեան անուն մը
հազիւ վրանին ունին: Օսոնք ձեռք
ձգելու մեծ ջանք կ'ընենք՝ միայն ար-
տաքին տեսքերնէն խաջուելով: Ընոր
համար մարդկանց աւելորդ ու անբնա-
կան պիտոյքը հարկաւորէն ու բնակա-
նէն աւելի շատցան: Ըս պատճառաւս
կ'ըսէ Հռիփարտոս Րարեմտին, «Հա-
րկաւոր կարօտութիւն ունեցողներէն՝
իրացընէ աղքատ հազիւ մէկ մը կը
գտնուի», Եւ ասոնց նման փուճ ու
մնտփ բաներու ետեւէ ըլլալով շատ
հարուստ մարդիկ յանկարծ զիրենք աղ-
քատութեան մէջ կը գտնեն, և օգնու-
թիւն կը խնդրեն ան մարդիկներէն որ
քիչ մը առաջ կ'արհամարհէին, որոնք
որ իրենց աշխատանքով ու խնայու-
թեամբ բաներնին յաջողեցին:

Ըս ճամարտութիւնը յայտնի կը ստու-
գէ Հռիփարտոս Րարեմտին ան խօսքը
թէ, «Ստբի վրայ կեցող գեղջուկն ա-
ւելի հարուստ է քան զծնկի ընկած
մեծատունը», Եւ յսպիսիք թէ որ քիչ
մը ժառանգութեան տէր ալ ըլլան, ու
րովհետեւ չեն գիտեր թէ ձեռքերնին
եղածը ինչ միջոցով ու քրտինքով ներս
եկեր են՝ անոնց վրայ անհոգ կ'ըլլան. ու
իրենք իրենց մտքին մէջ կ'ըսեն թէ
միշտ ցորեկ է, և գիշեր ոչ երբէք պի-
տի գայ. ես այսչափ ստացուածք ունիմ,
մեծութիւն ունիմ, կ'արժէ որ այսպի-
սի մանր մոռնը ծախքերու վրայ ալ մը-
տածեմ: Տղաքն ու խենթերը, կ'ը-
սէ Հռիփարտոս Րարեմտին, կը կար-
ծեն թէ քսան դահեկանը ու քսան
տարին՝ լըմընալիք չունին. բայց սըն-
տուկէն միշտ հանելով և ոչ երբէք ներս

դարձնելով՝ սնտուկին տակը շուտ կ'երևնայ ,» . և թէ , « Տըհորը ցամբելէն վերջը՝ ջրին յարգը յայտնի կ'ըլլայ ,» : Թէպէտ աս բանս առաջուց ալ կրնային գիտնալ՝ թէ որ գիտցողին խորհուրդ հարցնելու ըլլային :

Ստրկին յարգը կ'ուզէք խմանալ , բաւրեկամբ իմ , գնացէք ոսկի մը մէկէն փոխ ուզեցէք . վասն զի փոխ ուզելու համար ինչ ամօթ կը կրէ մարդ , փոխառուն լաւ կ'իմանայ . նոյնպէս նաև փոխատուն՝ երբոր տուած փոխն առնելու կ'երթայ : Բայց հօգարտոս Բարեմիտն աս նիւթիս վրայ ուրիշ խրատ ալ կուտայ , ու կ'ըսէ թէ « Յուցամուրթ թիւնը յայտնի խենթութիւն մըն է ,» . « Քու անմիտ հաճոյիցդ խորհուրդ հարցնելէն առաջ , մէյմը քսակիդ խորհուրդ հարցուր ,» : Ղարաթեալ , « Բմբարտաւանութիւն մուրացկան մըն է որ իր պիտոյքէն աւելի ձայն կ'արձրկէ , իսկ անոր լրբութեանը չափ չկայ ,» : Թէ որ այդ աչք խաբող բաներէն մէկը գնես , դեռ տասը հատն ալ պէտք է որ գնես որպէս զի զարդարանքդ ամբողջ ըլլայ : Սոսն զի ինչպէս հօգարտոս Բարեմիտն կ'ըսէ , « Բէլի դիւրին է միտք եկած առջի փափաքը սանձել , քան թէ առջինին տեղիք տալով՝ ետքինները զսպել ,» : Բքբատն որ մեծատան նմանիլ կ'ուզէ , ան անմիտ գորտին կրնամանի որ ինք զինքն ուռեցնելով՝ եզան չափ ըլլալ կ'ուզէր : Սեծ նաւեր կրնան վստահութեթ ծովը պատուել՝ խորն երթալ , բայց նաւակները նաւահանգստէն բաժնուելէն ալ պէտք է զգուշանան : Բս տեսակ խենթութիւններուն պատիժն հեռու չէ . վասն զի , ինչպէս կ'ըսէ հօգարտոս Բարեմիտն , « Բմբարտաւանութիւնն՝ որ սնտոյի հաճոյքներովն կէս օրը փորն կը լեցնէ՝ իրեն ընթրիքն կը գտնէ արհամարհութիւն : Բմբարտաւանութեան նախաճաշիկն առատութեամբ , կէս օրուան հացն աղքատութեամբ , ընթրիքն ամօթով ,» : Բսկէց 'ի զատ ինչ օգուտ կայ մեզի ցուցամութեանն , որուն պատճառաւ այնչափ ձանձրութիւն այնչափ վտանգներ վրա-

նիս կուգան . որ ոչ առողջութեան կ'օգնէ և ոչ ցաւերէ կը փրկէ . հապա ընդհակառակն՝ անձնական օգուտ մը չընէլէն վերջը՝ կործանումը կը փութացնէ : « Թիթեռնիկ մը ի՞նչ է , ուրիշ բան չէ բայց զարդարուած թրթուր մը . զարդասէր մարդուն օրինակը թէ որ կ'ուզես՝ աս է ,» , կ'ըսէ հօգարտոս Բարեմիտն :

Ինչ անխելքութիւն է , սնտոյի ու չնչին խաղաղիկներուն համար պարտքի տակ իյնալ : Բս վաճառքի համար մեզի վեց ամիս միջոց կը տրուի վճարելու . և աս պայմանիս համար է թերևս որ ձեզմէ ոմանք պատրաստ ստակ չունենալով ասանկ փոխ առեր են : Բայց կ'ազաչեմ , կը մտածէք մէյմը թէ պարտքի տակ ինքզինք ձգէն ինչ ըսել է . ձեր կամաց ազատութիւնն ուրիշի տալ է : Թէ որ սահմանեալ ժամանակին առած բաներնուդ գինը չվճարէք , պարտատէրնիդ տեսնելու ժամանակը պիտի ամբնաք , վախնալով հետը պիտի խօսիք , ցած պիտի երևնաք , սուտ պատճառներ պիտի փնտռէք ինք զինքնիդ արդարացնելու . ետքը կամաց կամաց հաւատարմութիւննիդ պիտի կորսունցնէք , ու վերջապէս ինչուան ցած ու յայտնի ստախօսութիւններով ձեր անձանց պատիւն մէկ ստրկի պիտի ընէք : Սոսն զի ինչպէս կ'ըսէ հօգարտոս Բարեմիտն , « Բաւջին յանցանքն ինք զինքը պարտքի տակ ձգէն է , երկրորդ՝ սուտ խօսելը ,» : Ղարաթեալ , « Պարտք ունեցողին քովէն ստախօսութիւն չպակսիր ,» : Բնդհակառակն ազատ եղած մարդը ուրիշի հետ խօսելու ոչ կ'ամբընայ , և ոչ վախ կ'ունենայ : Բսկ աղքատութիւնը սովորաբար թէ քաջասրտութիւն և թէ գրեթէ ամէն տեսակ առաքինութիւն մարդուս ձեռքէն կ'առնէ . անոր համար իրաւացի կ'ըսէ աս խօսքը մեր Բարեմիտը . « Ղաթուարին բան է որ դատարկ տոպրակը լեցուն տոպրակի պէս շիտակ կենայ ,» : Թէ որ թագաւորը կամ տէրութիւնն բանտ ու կապանք սպառնար՝ ով որ համարձակէր իրմէ վեր իշխանի ձեռք զարդ մտնէ-

լու, ինչ կը կարծէք արդեօք, չըսէիք պիտի թէ ինչո՞ւ ազատ չենք, իշխանութիւն չունինք ուզածնուս պէս հազուիլ կապուելու. աս կառավարութիւն չէ, բռնաւորութիւն է: Եւ սակայն դուք զձեզ այսպիսի բռնաւորութեան գերի կ'ընէք՝ պարտքով վրանիդ զարդարելով: Ձեր պարտատէրներն ունին իշխանութիւն՝ թէ որ տալիքնիդ հատուցանելու կարողութիւն չունենաք, ազատութիւննիդ ձեռքերնէդ առնելու և ինչուան բանտ դնելու: Ուզած բաներնիդ գնելէն վերջը՝ կրնայ ըլլալ որ գինը վճարելը ամենեւին միտքերնէդ ալ չանցնէք. բայց հօբարտոս Ռարեմիտն կ'ըսէ թէ, «Պարտատեարց յիշողութիւնը քան զփոխառութեանը աւելի սուր է»: Եւ դարձեալ, «Պարտատէրներն՝ աւելորդապաշտ օրացոյցի ամէն երես պրպրտող հետաքրքիր մարդու կը նմանին»: Եւ անց ձեր իմանալուն կ'անցնի կ'երթայ ժամանակը. և դուք դեռ մտքերնէդ չանցուցած թէ տալիք ունինք վրձարելու, պարտատէրը դռներնիդ կուզայ իր առնելիքը պահանջելու: Բայց թէ որ տալիքնիդ ժամանակին վճարելու ջանք ունենայիք, ձեզի տուած միջոցը ինչպէս որ կը կարծեմ ամենակարճ պիտի երևնար: «Ա՛յնք պաքը խիստ կարճ է անոնց համար՝ կ'ըսէ Ռարեմիտն, որոնք որ զատկին պարտք ունին վճարելու»: «Ուրեմն թէ որ ինչպէս կ'ըսէ նոյն Ռարեմիտը՝ պարտք ունեցողը իր պարտատիրոջը գերին է, կտրեցէք ատ շղթան, ձեռքերնիդ բերէք ազատութիւննիդ ու ձեր անձանց սեպհական իշխանութիւնը: Եւ դէք աշխատասէր ու ազատ, եղէք լաւ տնտեսող ու ազատ»: Հիմա թերեւս այնպիսի վիճակի մէջ էք որ քիչ մը աւելորդ ծախք ընելը մեծ ֆուսս չերևնար ձեզի, բայց ծերութիւննիդ մտածեցէք, և ան ատենուան կարօտութեան դիմացն հիմակուրնէ առէք. հօբարտոս Ռարեմիտն կ'ըսէ. թէ «Եւաւտեան արեւը բոլոր օրը չգիմանար», և Վասն զի վաստակած շահեր

նիդ անստոյգ է և անկայուն, իսկ ըրած ծախքերնիդ ստոյգ ու հաստատուն: «Եւելի դիւրին է, կ'ըսէ, երկու վառարան շինել, քան թէ մէկը միշտ վառ պահել», և Վարձեալ, «Եւելի լաւ է առանց ընթրիքի քնանալ՝ քան թէ պարտքով արթննալ», և Վաստակեցէք որչափ կրնաք, բայց վաստակածնիդ լաւ պահեցէք: «Եւ հաւաստիկ ձեզի անագը ոսկի դարձնելու նոր հրնարք մը», կ'ըսէ հօբարտոս Ռարեմիտն: Եւ ալքիմիական քարը ձեռք ձգելէնդ վերջը, ալ ոչ ժամանակի նեղութեան վրայ տրտունջ կ'ընէք, և ոչ տէրութեան հարկը վճարելու դժուարութիւն կը կրէք:

Եւս վարդապետութիւնը, ուլ բարեկամք իմ, բանականութեան ու իմաստութեան վարդապետութիւնն է. բայց ի վերայ այս ամենայնի պէտք չէ որ ոչ ձեր Զարտարութիւնը, ոչ խնայողութեանը և ոչ խոհեմութեանը վրայ չափէն աւելի վստահութիւն ունենաք, թէպէտ և ասոնք մէյմէկ գերազանց կատարելութիւններ ըլլան. վասն զի կրնան բոլորովին անպտուղ ըլլալ երբ որ երկնից օրհնութիւնը վրանին չկայ: Խնդրեցէք ուրեմն խոնարհութեամբ աս օրհնութիւնը, և մի անգութ երևնաք անոնց վրայ, զորոնք որ անմասն կը կարծէք աս օրհնութեանէս, հապա մխիթարեցէք զիրենք ու օգնեցէք անոնց:

ԾԱՊՈՒՌՆՈՐ որ ամառն օրն ի բուն ճրոճը աւելի էր անցուցեր, երբ ձայնն հասաւ ձմեռան ցրտուն և ցամքեցան դաշտք ու ծառեր, ինչպէս եկաւ մըջինին տուն. «Դեռ, ըսաւ, հունտ չէի ժողվեր Ձըմեռս հասաւ, հոգւոյդ սիրուն քանի մը կուտ տուր, չէ մ'ըսեր», և Մըջինն ըսաւ, «Պարոն ճրպիւ Բոլոր ամառն ինչ կ'ընէիր», — Երբ կ'երգէի ամէն ծառէ: — Ուրեմն հիմա ալ գընա պարէ»,